

NIEPODLEGŁOŚĆ I PAMIĘĆ
2025, nr 2 (90)

Marta Brodala

Muzeum Niepodległości w Warszawie

ORCID: 0009-0004-8881-6983

Podsumowanie wystawy czasowej „Zima w plakacie”

Wystawa „Zima w plakacie” była prezentowana od 7 stycznia do 28 lutego 2025 roku w Galerii Plakatu Muzeum X Pawilonu – Oddziale Muzeum Niepodległości w Warszawie.

Na wystawie zaprezentowano 30 plakatów i 18 pocztówek ze zbiorów Muzeum Niepodległości oraz zdjęcia z kolekcji prywatnej. Muzeum Niepodległości posiada bogatą kolekcję plakatów liczącą ponad 8 700 numerów inwentarzowych. Wiele z nich, jako spuścizna po Muzeum Polskiego Ruchu Rewolucyjnego i Muzeum Lenina, pochodzi z okresu PRL. Znajdująca się w zbiorach Muzeum kolekcja pocztówek Krajowej Agencji Wydawniczej stanowi znakomite źródło ikonograficzne, zaskakująco wiernie oddające obraz Polski z lat 70. i 80. ubiegłego wieku.

Na wystawie „Zima w plakacie” znalazły się dzieła wybitnych artystów, takich jak: Tadeusz Gronowski – pionier polskiego plakatu, Eryk Lipiński, Zbigniew Rychlicki, Jan Sawka czy Maciej Urbaniec. Prezentowane plakaty można podzielić na trzy grupy tematyczne: sporty zimowe, choinka noworoczna i promocja wypoczynku zimowego młodzieży.

Sporty zimowe to temat najczęściej pojawiający się na plakatach dotyczących zimy. Największą popularnością wśród artystów cieszyło się narciarstwo. Plakaty z lat 50. zachęcają do udziału w paramilitarnych biegach patrolowych (Zbigniew Rychlicki, *Wszyscy na start*, nr inw. Pl.3245), zdobywania odznaki Sprawny do Pracy i Obrony, (Wiktor Górka, *Uprawiajmy sporty zimowe*, nr inw. Pl.813), a także próbują popularyzować narciarstwo jako sport egalitarny (Jan Kurkiewicz, *Z hal fabrycznych na górskie hale*, nr inw. Pl.896). Plakaty z lat 70.

i 80. częściej ukazują profesjonalnych narciarzy na zawodach (Lech Majewski, *XXX Międzynarodowe Zawody Narciarskie o Memorial Heleny Marusarzówny i Bronisława Czecha*, nr inw. Pl.5138).

W latach 50., wzorem radzieckim, starano się w Polsce Ludowej lansować choinkę jako symbol Nowego Roku, a nie jak dotychczas, Bożego Narodzenia. Zakłady pracy, organizacje i domy kultury rokrocznie urządzały dla dzieci zabawy noworoczne przy choince. W okresie stalinowskim na zabawach tych miały być obecne „aktualne zagadnienia polityczne”, stąd na plakatach choinki przybrane są wyciętymi z papieru szóstkami, symbolizującymi plan sześćioletni (Tadeusz Gronowski, *Pomyślanego Nowego Roku*, nr inw. Pl. 850) czy zabawkami w kształcie traktorów i gołąbków pokoju (Tadeusz Gronowski, *Witamy Rok 1953*, nr inw. Pl.296).

Prace popularyzujące zimowy wypoczynek młodzieży to przede wszystkim duża grupa plakatów reklamujących usługi studenckiego biura podróży Almatu (m.in. Hubert Hilscher, *Studentenwinter in Polen mit „Almatu”*, nr inw. Pl. 4462; Janusz Stanny, *Students' Winter in Poland*, nr inw. Pl.6429), ale także wyróżniający się tematyką plakat Jana Sawki *Zima młodzieży*, nr inw. 3823, który oprócz uprawiania sportu, proponuje na ferie także rozrywki umysłowe, takie jak kino, teatr czy wizyta w muzeum.

Ostatnie zimy przyzwyczyły nas do kapryśnej i łagodnej aury, natomiast jeszcze 40 lat temu na przełomie każdego roku towarzyszyły nam śnieg i kilkunastostopniowy mróz. Zdarzały się lata z wyjątkowo surowymi zimami, jak choćby rok 1963, kiedy bez przerwy przez 50 dni panowały ujemne temperatury, czy słynna zima stulecia z przełomu lat 1978/1979 – kataklizm, który przyspieszył upadek ekipy Gierka. Wielu z nas pamięta również pierwszą zimę stanu wojennego i koksowniki, przy których grzali się zmarznięci żołnierze. Czasem zapominamy, że dawne zimy oznaczały prawdziwą walkę z żywiołem, ale stwarzały także okazję do rozrywek, które mogą niebawem odejść w zapomnienie, jak jazda na sankach, lepienie bałwana czy bitwa na śnieżki. Nasza wystawa, oprócz podróży sentymentalnej do czasów PRL, może pobudzać także do dyskusji na temat zmian klimatycznych, stanowiąc tym samym pomost między przeszłością a przyszłością.

Wystawie towarzyszył katalog pod redakcją Tadeusza Skoczka dostępny w formie pdf na stronie internetowej Muzeum Niepodległości w Warszawie w zakładce Publikacje.

Marta Brodala

Марта Бродала

Підсумки тимчасової виставки «Зима на плакаті»

З 7 січня по 28 лютого 2025 року в Галереї плакатів 10-го павільйону – філії Музею незалежності у Варшаві – експонувалася виставка «Зима на плакаті».

В експозиції було представлено 30 плакатів і 18 листівок із колекції Музею незалежності, а також фотографії з приватної колекції. Музей незалежності володіє великою колекцією плакатів, що налічує понад 8700 інвентарних одиниць. Значна частина цієї спадщини походить із фондів колишніх Музею польського революційного руху та Музею Леніна, тобто з комуністичних часів. Музейна колекція листівок Національного видавничого агентства є вражаючим іконографічним джерелом, що неймовірно точно передає образ Польщі 1970–1980-х років.

На виставці «Зима на плакаті» були представлені роботи таких видатних художників, як: Тадеуш Гроновський – піонер польського плакатного дизайну, Ерик Ліпінський, Збігнєв Рихліцький, Ян Савка чи Мацей Урбанец. Представлені плакати можна розділити на три тематичні групи: зимові види спорту, новорічна ялинка та популяризація зимового відпочинку серед молоді.

Зимові види спорту – тема, яка найчастіше зустрічається на плакатах про зиму. Найбільшою популярністю серед художників користувався лижний спорт. Плакати 1950-х років заохочують до участі у патрульних гонках (Збігнєв Рихліцький, *Wszyscy na start*, інв. № Pl.3245), отримання відзнаки «Готовий до праці та оборони» (Віктор Гурка, *Uprawiajmy sporty zimowe*, інв. № Pl.813), а також намагаються пропагувати лижний спорт як егалітарну форму відпочинку (Ян Куркевич, *Z hal fabrycznych na górskie hale*, інв. № Pl.896). Плакати 1970–1980-х років частіше зображують професійних лижників під час змагань (Лех Маєвський, *XXX Międzynarodowe Zawody Narciarskie o Memoriał Heleny Marusarzówny i Bronisława Czecha*, інв. № Pl.5138).

У 1950-х роках, наслідуючи СРСР, у комуністичній Польщі ялинку просували як символ Нового року, відмежовуючи її від христия-

янського Різдва. На підприємствах, у профспілках і будинках культури проводилися святкові заходи для дітей. У сталінський період ці урочистості мали також відображати «актуальні політичні теми», отже на ялинках можна було знайти прикраси у вигляді паперових «шісток» символізували «шестирічки» (Тадеуш Гроновський, *Pomyślanego Nowego Roku*, інв. № Pl. 850) або іграшки у формі тракторів та голубів миру (Тадеуш Гроновський, *Witamy Rok 1953*, інв. № Pl.296).

До робіт, що популяризували зимовий відпочинок серед молоді, належить передусім велика група плакатів, що рекламують послуги студентської туристичної агенції «Almatur» (серед іншого, Губерт Гільшер, *Studentenwinter in Polen mit „Almatur”*, інв. № Pl. 4462; Януш Станний, *Students' Winter in Poland*, nr inw. Pl.6429), а також плакат авторства Яна Савки *Zima młodzieży*, інв. № 3823, який суттєво вирізняється своєю тематикою – окрім спортивних занять він також популяризує інтелектуальні розваги, як-от кіно, театр або відвідування музею.

Останні зими привчили нас до мінливої та м'якої погоди, тоді як ще сорок років тому сніг і важкі морози супроводжували початок кожного року. У минулому траплялися зими з надзвичайно суворими умовами – зокрема 1963 року, коли протягом 50 днів поспіль температура трималася нижче нуля, або знаменита «зима століття» 1978/1979 років – катаклізм, який пришвидшив падіння команди Едварда Герека. Багато хто також пам'ятає першу зиму воєнного стану та жаровні, біля яких грілися замерзлі солдати. Ми нерідко забуваємо, що хоч зими в минулому змушували до боротьби зі стихією, то вони вони дарували радість простих розваг, які нині можуть стати лише спогадом: катання на санчатах, ліплення сніговиків, сніжкові баталії. Окрім ностальгійної мандрівки у часи Польської Народної Республіки, виставка є також запрошенням до ширшої дискусії про зміну клімату, будуючи таким чином міст між минулим і майбутнім.

Виставку супроводжував каталог під редакцією Тадеуша Скочека, викладений у форматі PDF на сайті Музею незалежності у Варшаві в розділі «Публікації».

Марта Брода